АКРОНИМ „ОВАКО“ КАО ЕДУКАТИВНО СРЕДСТВО ЗА ОБЈАШЊЕЊЕ НАЧИНА ПРЕНОШЕЊА ПОЛНИХ ИНФЕКЦИЈА*

Милан Бјекић¹, Сандра Шипетић Грујичић²

ACRONIM „OVAKO“ („LIKE THIS“) AS AN EDUCATIVE TOOL FOR EXPLANATION OF MODES OF TRANSMISSION OF SEXUALLY TRANSMITTED INFECTIONS

Milan Bjekić, Sandra Šipetić Grujičić

Сажетак

Полно преносиве инфекције (ППИ) представљају значајан јавно-здравствени проблем због високих стопа морбидитета и честих компликација. Један од важних корака у превенцији и контроли ширења ППИ представља едукација и саветовање особа под ризиком за ове инфекције, нарочито младих, који су посебно вулнерабилни на ППИ. Начини преношења полних инфекција могу им се једноставно објаснити применом акронима – ОВАКО: О – орални сексуални односи, В – вагинални сексуални односи, А – анални сексуални односи, К – контакт са инфицираним крвљу и контаминираним предметима и О – од инфициране труднице на плод. Едукација у раном узрасту и усвајање модела безбедног сексуалног понашања може довести до очувања њиховог општег и репродуктивног здравља.

Кључне речи: ППИ, путеви преношења ППИ, едукација.

Summary

Sexually transmitted infections (STIs) are a major public health problem because of high incidence of the acute infections, and frequency and seriousness of their complications. One of the important steps in the prevention and control of STIs is education and counseling of persons at risk of those infections, especially the adolescents who are vulnerable. Modes of transmission of STIs could be easily explained with acronym OVAKO: O – oral sex, V – vaginal sex, A – anal sex, K – contact with infected blood and contaminated fomites, and O – from infected mother to child. Adopting the model of safe sexual behaviour, sexual education in the early school age, counseling of young people regarding STIs, reproductive health and permanent promotion of condom usage are the best ways for reducing the prevalence of STIs and an unwanted consequences.

Key words: STIs, modes of transmission, education.

* Овај рад настао је у оквиру Пројекта бр. 175042 (2011–2014), који у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

¹ Др Милан Бјекић, Градски завод за кожне и венеричне болести, Београд (City Institute for Skin and Venereal Diseases, Belgrade).

² Др Сандра Шипетић Грујичић, Институт за епидемиологију, Медицински факултет, Универзитет у Београду, Београд (Institute of Epidemiology, School of Medicine, Belgrade University, Belgrade).

УВОД

Полно преносиве инфекције (ППИ) представљају значајан јавно-здравствени проблем због високих стопа морбидитета и честих компликација, и то нарочито код жена, као што су: инфертилитет, ектопична трудноћа, пелвична инфламаторна болест и карцином грлића материце. Појава ХИВ пандемије и сиде пробудила је и интензивирала интересовања друштва за ППИ.

Један од важних корака у превенцији и контроли ширења ППИ представља едукација и саветовање особа под ризиком за ове инфекције, у смислу промена сексуалног понашања. Младе особе су посебно вулнерабилне на ППИ, те едукација у раном узрасту и усвајање модела безбедног сексуалног понашања, може довести до очувања њиховог општег и репродуктивног здравља.

Испитивања код нас су показала да млади нису адекватно информисани о начинима преношења полних инфекција (1, 2, 3). На питање како се преносе полне инфекције, одговор би могао бити једноставан у виду акронима – ОВАКО: О – орални сексуални односи, В – вагинални сексуални односи, А – анални сексуални односи, К – контакт са инфицираним крвљу и контаминираним предметима и О – од инфициране труднице на плод.

Од појаве акронима 1943. године (4) па до данас, ниједна област у науци, култури и јавном животу није одолела прихватању ових неологизама. Они су се одомаћили у свакодневном говору и писању као нови облик модерне комуникације, а посебно је важан њихов значај у процесима памћења и учења (5).

ЦИЉ РАДА

Циљ овог текста је да здравственим радницима понуди једноставан акроним ОВАКО који ће олакшати процес саветовања и едукације пацијената о начинима преношења ППИ.

ОРАЛНИ СЕКСУАЛНИ ОДНОСИ

Орално-гениталним и орално-аналним сексуалним контактима могу се пренети бактеријске, паразитарне и вирусне ППИ, укључујући и ХИВ инфекцију. Иако је ризик преношења HIV-а оралним сексом знатно нижи у односу на вагиналне и аналне сексуалне односе, рецептивни

орални сексуални контакт удружен са појавом оралних лезија (трауме, микротрауме након прања зуба и присуство инфекција) олакшава трансмисију ХИВ инфекције (6).

Приликом практиковања оралног секса препоручује се употреба кондома и денталних крпица, да би се смањио ризик преношења ХИВ-а и осталих ППИ.

ВАГИНАЛНИ СЕКСУАЛНИ ОДНОСИ

Вагиналним сексуалним односима могу се пренети све полне инфекције. Посебан проблем представљају честе асимптоматске инфекције код жена (хламидијаза, гонореја и инфекција хуманим папилома вирусом) услед чега се инфициране особе не лече, настају компликације, а инфекције се преносе и на сексуалне партнере. Због биолошких карактеристика и карактеристика понашања посебно су вулнерабилне младе жене (7, 8).

Током вагиналног сексуалног односа саветује се редовна употреба мушког или женског кондома.

АНАЛНИ СЕКСУАЛНИ ОДНОСИ

Због грађе завршног дела ректума, током рецептивних аналних сексуалних односа веома често долази до траума и оштећења крвних судова услед чега је олакшано преношење ХИВ-а. Поред класичних полних болести, аналним сексом се могу пренети цревне (*Shigella* spp, *Salmonella* spp.) и паразитарне (*Giardia lamblia*, *Entamoeba histolytica*) инфекције, као и хепатитис А и хепатитис Б (9, 10).

Приликом аналних сексуалних односа саветује се употреба дебљих кондома који су намењени за анални секс и употреба лубриканата на воденој бази (глицерин), јер масни лубриканти оштећују кондом. Такође се саветује избегавање ејакулације у кондом приликом рецептивног аналног сексуалног односа, јер услед евентуалног пуцања кондома семена течност се може разливати у ректуму.

КОНТАКТ СА ИНФИЦИРАНОМ КРВЉУ И КОНТАМИНИРАНИМ ПРЕДМЕТИМА

Неки микроорганизми који се преносе сексуалним односима налазе се и у крви (узрочници хепатитиса, сифилиса и ХИВ

инфекције), те преко ње могу прећи и на сексуалне партнере. Ово се обично дешава употребом крвљу загађених игала за интравенску употребу дрога, прибора за пирсинг и тетоважу, или пак употребом заједничког прибора за бријање или четкица за зубе, на којима могу бити трагови крви.

Код употребе заједничких сексуалних играчака (вибратора и куглица) путем секрета и крви се могу пренети различите инфекције – бактеријална вагиноза и хепатитиси (11). Ношењем заједничког веша или спавањем у истој постељи могу се пренети стидне ваши и шугарац.

Саветује се примена стерилног прибора за пирсинг и тетоважу, као и употреба личног прибора за бријање, а код корисника интравенских дрога примена игала и шприцева за једнократну употребу. У случају коришћења заједничких сексуалних помагала, потребно их је пре пенетрације опрати и на њих ставити кондом.

ОД ИНФИЦИРАНЕ МАЈКЕ НА ПЛОД

У току трудноће, порођаја и дојења, узрочници већине полних инфекција могу се пренети са мајке на новорођенче (12). Некад ове инфекције могу изазвати побачај, превремени порођај и/или смрт плода. Током дојења ситне прскотине које постоје на брадавицама дојки олакшавају преношење ХИВ-а са инфициране мајке на бебу.

Саветује се редовна контрола трудница на ППИ.

ЗАКЉУЧАК

Саветовање и здравствена едукација представљају важан корак у превенцији свих обољења, тако и ППИ. Примена акронима „ОВАКО“ олакшаће процесе едукације о начинима преношења полних инфекција у општој популацији.

Литература

1. Bjekic M. D, Vlajinac H. D, Sipetic S. B, Marinkovic J. M, Sexual behaviour of male teenagers attending a City Department for Skin and Venereal Diseases in Belgrade. *Acta Derm Venereol.* 2004; 84: 455-58.
2. Бјекић М, Влајинац Х, Шипетић С, Карактеристике сексуалног понашања тинејџера у Београду. *Мед Прегл.* 2004; LVII: 592-96.
3. Šipetić-Grujić S. B, Vlajinac H. D, Bjekić M. D, Ratkov I. S, Maksimović J. M, Knežević A, Paunić M. Knowledge and risky behavior of children accommodated in Institutes for Children without Parental Cares in Serbia. The first Excellence in Paediatrics conference, Florence, Italy, Child: Care, Health and Development, Abstract book, 2009; 36: 101.
4. Simpson J. A, Weiner E. S. C, The Oxford English Dictionary. 2nd edn. Oxford, Clarendon Press, 1991; 121.
5. Laszlo S, Federmeier K. D, The acronym superiority effect. *Psychon Bull Rev.* 2007; 14: 1158-63.
6. Rothenberg R. B, Scarlett M, Del Rio C, Reznik D, O'Daniels C. Oral transmission of HIV. *AIDS.* 1998; 12: 2095-2105.
7. Zelnik M, Kantner J, Ford K. Sex and pregnancy in adolescence. Beverly Hills, CA, Sage Publications, Inc, 1981.
8. Bjekić M, Vlajinac H, Šipetić S, Marinković J. Risk factors for gonorrhoea: case-control study. *Genitourin med.* 1997; 73: 518-21.
9. Aragon T. J, Vugia D. J, Shallow S, Samuel M. C, Reingold A, Angulo F. J. et al. Case-control study of shigellosis in San Francisco: the role of sexual transmission and HIV infection. *Clin Infect Dis.* 2007; 44: 327-34.
10. Pakianathan M. R, McMillan A. Intestinal protozoa in homosexual men in Edinburgh. *Int J STD AIDS.* 1999; 10: 780-4.
11. Marrazzo J. M, Thomas K. K, Agnew K, Ringwood K. Prevalence and risks for bacterial vaginosis in women who have sex with women. *Sex Transm Dis.* 2010; 37: 335-9.
12. Surjushe A, Maniar J. Prevention of mother-to-child transmission. *Indian J Dermatol Venereol Leprol.* 2008; 74: 200-07.

Контакт: Др Милан Бјекић, Градски завод за кожне и венеричне болести Београд, Џорџа Вашингтона 17, Београд 11000, тел: 0642030900, e-mail: milinkovski@gmail.com.